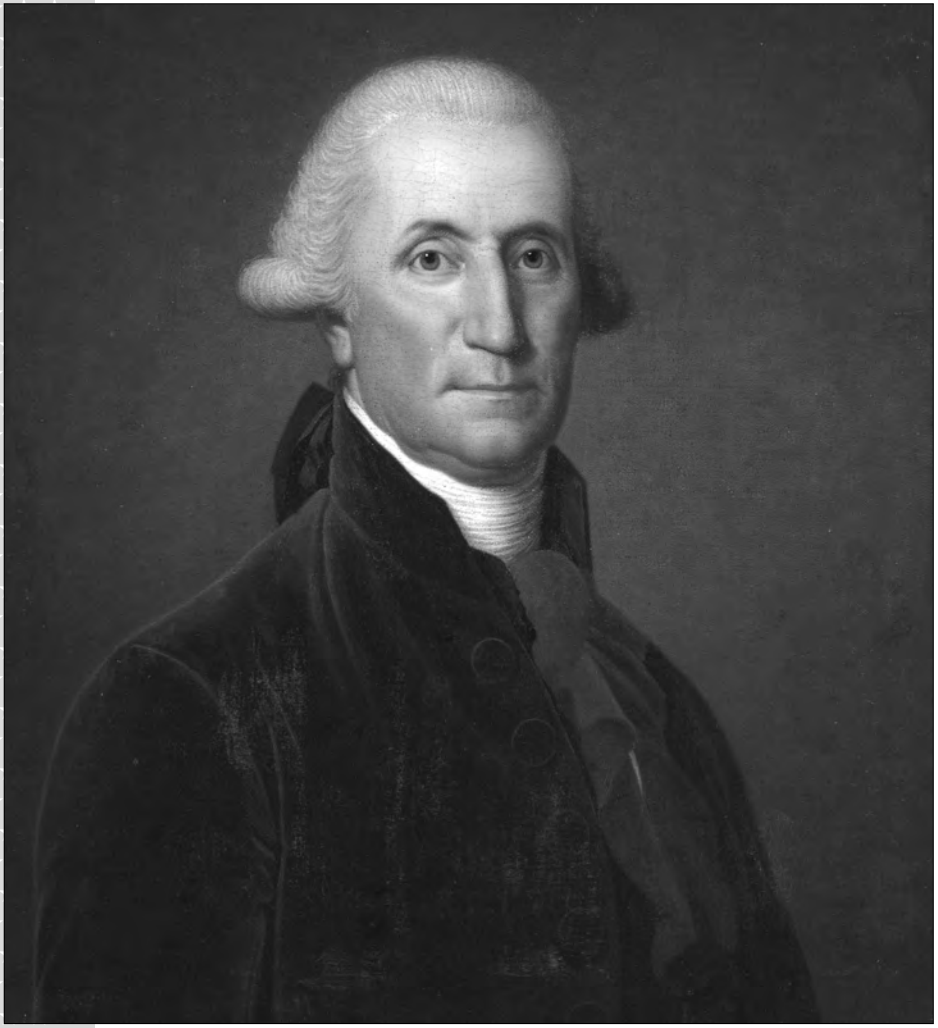

GEORGE WASHINGTON

„První slovo, které vyslovují americké děti, je máma, druhé táta a třetí Washington.“

(Horatio Hastings, 1845)

Jako by chtěl americký historik tímto příměrem z roku 1845 naznačit, co všechno pro Ameriku znamená jméno Washington. Ano, kdo by je neznal! Učí se o něm školáci na celém světě. V hodinách zeměpisu jako název hlavního města Spojených států a podruhé jako jeden z těchto států na západním pobřeží. V hodinách dějepisu se dozvídají o vojenském veliteli severoamerických osad, které povstaly v roce 1776 proti britské koloniální nadvládě, a o prvním prezidentovi USA. A denně na něho hledí miliony lidí, když vytahují z peněženky dolarovou bankovku s jeho portrétem.

George Washington se narodil 22. února 1732 na rodinném venkovském sídle ve virginském Wakefieldu v okrese Westmoreland. Jelikož jeho otec, zámožný plantážník, zemřel, když bylo malému Georgeovi 11 let, péči o něho i o rozlehlé pozemky převzal jeho o čtrnáct let starší nevlastní bratr Lawrence, jenž chlapci umožnil vcelku solidní vzdělání všeobecného základu. Jejich vztah bylo možno označit za hluboce upřímný, starší mladšího uznával za rovnocenného partnera, mladší ve starším viděl druhého otce a velice ho miloval. Lawrence byl pro George tím, co bychom dnes označili jako

syntetickou osobnost, složenou z příjemného, sympatického a elegantního gentlemana, jenž vystudoval univerzitu v Anglii, ale na druhé straně mladší staršího obdivoval i jako zdatného a náležitě vycepovaného vojenským výcvikem ve virginském pluku britské koloniální armády.

Posléze se George projevil jako dobrý matematik, ale živil se prací zeměměřiče v drsných podmínkách Západní Virginie. Tam také získával první důležité poznatky o řízení týmů. Po předčasné smrti nevlastního bratra se dvacetiletý George stal majitelem rodinného sídla Mount Vernon u řeky Potomaku s poměrně velkými pozemky čítajícími svojí rozlohou asi 850 hektarů.

A právě v této době se George Washington stal majorem virginské milice (militia), jak se tehdy říkalo tamní ozbrojené organizaci dobrovolníků, s pověřením vést její výcvik. A bojové zkušenosti načerpal v bojích proti francouzským koloniálním oddílům (1754–1758). Jako velmi rozvážný a zároveň i odvážný muž byl zvolen ve svých 26 letech do virginského koloniálního zastupitelského sboru.

Washington byl ovšem dobrým a svědomitým organizátorem i na svém rodinném hospodářství. Jako statkář zaměstnával na svých plantážích asi stovku otroků tmavé pleti. Dobové zprávy potvrzují, že se k nim choval s mimořádnou péčí a že na něho vůbec neplatilo ono známé „černý muž pod bičem otrokáře žil“. Ostatně i zachovalé příbytky těchto otroků na Mount Vernonu dokazují – jak se mohl i autor této publikace na místě osobně přesvědčit –, že způsob jejich života (tedy včetně ubytování) se hodně lišil od jiných, typických plantáží založených na otrocké práci.

„V té chvíli, kdy se někdo stane otrokem, je z něho okamžitě poloviční člověk,“ říkával Washington, když se snažil, aby se s lidmi tmavé pleti na jeho farmách zacházelo jako s plnohodnotnými lidskými bytostmi, a dodával: „Není na světě snad nikdo, kdo by si upřímněji než já přál mít k dispozici nějaké řešení, jak zrušit otroctví,“ přičemž na sklonku života vskutku měl připravené finanční prostředky, kterými chtěl vykoupit alespoň otrokyně své manželky.(1)

Žel, některé úmysly se mu v tomto ohledu nevydařily. Nedokázal například prosadit, aby černošské děti z Mount Vernonu a okolí mohly chodit do školy, i když sám k tomuto účelu již připravil odpovídající sumu peněz. Jeho sousedé ve Virginii totiž vždy uměli udržovat při životě zákon, který nepřipouštěl vzdělávání černochů. Ale Washingtonovi dědici důsledně dbali přání i pokynů svého

velkého předchůdce a nakonec se jim podařilo dát černým otrokům svobodu dříve než v jiných okresech. Záznamy o poslední výplatě penzí bývalým Washingtonovým otrokům nesou letopočet 1833. Tedy téměř třicet let před oficiálním zrušením otroctví v USA.

Ale říci, že by snad byl Washington nějak zvláště bohatým plantážníkem, by vůbec neodpovídalo pravdě. Ano, po celý život usiloval o zvelebování svého nemovitého majetku, ale zpočátku měl hodně těžkostí. Kromě toho právě v prostředí svého „podnikání" se George názorně seznamoval s tím, co to znamená britská koloniální správa. I když si to možná nejdříve – zejména ještě jako mladík – nedokázal uvědomit ve všech souvislostech, jeho bystré oči vnímaly nebetyčný rozdíl mezi životem horních pater britské společenské smetánky v americké kolonii a životem obyčejných koloniálů, jak se říkalo obyvatelům severoamerických osad. Bývali i takoví majitelé, jako tomu bylo například u lorda Thomase Fairfaxe, v jehož službách George Washington jeden čas pracoval jako zeměměřič, a který byl britským šlechticem, jenž sice žil v Londýně, ale navzdory marným protestům virginských obyvatel sám vlastnil téměř polovinu půdy a pozemků Virginie.

V noci 18. dubna 1775 přišla zpráva, že asi 800 britských vojáků v plné zbroji opustilo kasárna v Bostonu s rozkazem zmocnit se skladu zbraní amerických milicí v Concordu, který je vzdálen asi třicet kilometrů severně od Bostonu. Kostelní svítilna dala okolnímu kraji znamení a stříbrotepec Paul Revere vyrazil na koni na svoji cestu, která vešla do historie jako první impuls ozbrojeného zápasu kolonií.

V Lexingtonu se britské jednotky střetly s již připravenými bojovníky milicí a nejinak tomu bylo i v Concordu. Začal první skutečný boj, kdy palbu vedly obě strany. Nakonec Britové ustoupili. Vrátili se bez 300 mužů, kteří buď padli, nebo byli zraněni či zajati. I když ze strany amerických farmářů šlo bezesporu o vojensky zcela neuspořádaný a podle dnešní terminologie partyzánský přepad, byl to nesmírně velký úspěch, který pozvedl morálku odpůrců krále ve všech amerických koloniích.

A tak výstřely, které zazněly u Concordu a Lexingtonu a pak ještě před Bostonem, byly slyšet – symbolicky řečeno – po celé Severní Americe s ozvěnou v Londýně. Však se také staly rozbuškou, která podnítila i ostatní osady, kde se občané začali vyzbrojovat a organizovat do pluků dobrovolníků.

George Washington samozřejmě nemohl chybět v nově vznikajících revolučních mocenských orgánech bouřících se kolonií, které v letech 1774 a 1775 vstoupily do dějin USA jako První a Druhý kontinentální kongres. A právě na druhé z těchto akcí bylo rozhodnuto, že je třeba mít vlastní ozbrojené revoluční síly. Návrh na jejich velitele podal vedoucí delegace z Massachusetts, kterým byl John Adams – budoucí druhý americký prezident. Tento muž rozuměl i vojenským záležitostem, a proto navrhl Washingtona. Nepokládal ho sice za žádnou vynikající veřejně činnou osobnost, ani za muže, který by se mohl intelektem rovnat například Benjaminu Franklinovi nebo Thomasi Jeffersonovi, ale velmi dobře si uvědomil, že jde zároveň o všeobecně uznávaného velitele, jenž se osvědčil v koloniálních válkách. Ačkoliv Adams neměl Washingtona osobně příliš v lásce, dokázal ocenit zejména jeho ryzí vlastenectví, skromnost a obětavost. Tyto své lidské kvality nakonec nejlépe prokázal sám Washington, když 16. června 1775 z tribuny 2. kontinentálního kongresu prohlásil:

„Přijímám tuto závažnou povinnost, protože je to přání Kongresu. Za svou službu nepožaduji žádný plat, kromě režijních výdajů, o kterých povedu přesné účetnictví.“ (2)

A tak se Washington stal vrchním velitelem boje za nezávislost, který probíhal v letech 1776 až 1781. Stál v čele oddílů americké revoluční armády, která porazila britské kontingenty ve významných střetnutích u Trentonu (26. prosince 1776), u Princetonu (3. ledna 1777) a u Saratogy (17. října 1777) a zejména v bitvě u Yorktownu (29. září 1781), kdy Američané dosáhli také díky francouzské vojenské pomoci rozhodujícího vítězství.

Washington byl rovněž zvolen předsedou konventu ve Filadelfii, který vypracoval ústavu (1787). A konečně roku 1789 byl zvolen vůbec prvním prezidentem USA. Na tomto místě nutno připomenout, že se před volbami ozývalo volání, aby se Washington stal králem národa, který právě získal nezávislost. Například plukovník Lewis Nicola z Pensylvánie již v roce 1782 napsal v dopise Washingtonovi, aby se prohlásil za krále třinácti bývalých kolonií. Pro Washingtona, prodchnutého starořímskými republikánskými ideály, nebyla nabídka koruny nic jiného než urážka a v tomto duchu také Nicolovi odpověděl ve svém dopise z 22. května 1782, který uzavírá slovy: „Dovolte mi tedy, abych Vás požádal – pokud chováte ohledy ke své vlasti, svým potomkům nebo sám k sobě a trochu úcty ke mně – abyste se těchto myšlenek

vzdal a napříště podobné názory nešířil, ať už by pocházely od Vás, či od kohokoli jiného.“ (3)

George Washington byl natolik oblíben a natolik se zapsal do srdcí spoluobčanů, že v druhých prezidentských volbách v únoru 1793 opět zvítězil. Tuto funkci, ve které přispěl k centralizaci a urychlení hospodářského vývoje cestou tržní ekonomiky, vykonával do roku 1797. Ve vnitřní politice uplatňoval Washington systém federální vlády, upevnění republikánských institucí a příslušné politické kultury. Nutno ovšem vidět, že mladá země se již tehdy rozdělovala na dva politicky vzájemně soupeřící tábory. Jednak to byli ti, kteří spolu s Washingtonem požadovali posílení ústředních pravomocí federace, a na druhé straně ti, kteří – podobně jako Jefferson – spíše hájili výsady jednotlivých amerických států. Z těchto „antifederalistů“ se v roce 1792 zrodila „republikánská“ strana, ze které se posléze (1830) stala Demokratická strana.

Finanční, hospodářská a agrární politika Washingtonovy administrativy se již řídila zájmy kapitalistické ekonomiky, vstupující na práh průmyslové éry. V zahraniční politice razil zásadu neutrality. Nabádal k míru a souladu se všemi státy, k upřímnosti, rozvaze a odložení zbytečných předsudků. Ve svém poselství na rozloučenou, které přednesl 19. září 1796 zdůraznil:

„Významná zásada našeho jednání s cizími státy říká, že s nimi musíme co nejvíce rozšiřovat obchodní styky a současně mít s nimi co nejméně politických kontaktů… Evropa má systém velmi důležitých zájmů, které nemají s námi nic společného nebo mají jen velmi vzdálený vztah.“ (4)

Jaký byl George Washington v soukromí? Jeho velkou láskou ještě za svobodna měla být údajně žena z řad potomků českých exulantů. Konkrétně se jedná o rodinu Bedřicha Filipa (1626–1702), který je ovšem v americkém prostředí označován jako Frederick Philipse, přičemž toto jeho příjmení má někdy i tvar Felipsen, Flypsen či Philipsen. Pochází z protestantské rodiny, která přišla do New Yorku kolem roku 1658. Z memoárů Johna Jaye (1745–1829) se lze dovědět, že spoluosadníci ho nazývali *Bohemian Merchant Prince* („český vládce obchodu“). Právníkovi a významnému diplomatovi Johnu Jayovi – mimochodem vůbec prvnímu členu Nejvyššího soudu USA a guvernéru státu New York – je jistě možno věřit, neboť jeho matka byla vnučkou Filipovy nevlastní dcery a jeho vlastní manželka navíc pocházela z rodiny tohoto českého exulanta.

Podle Jaye měla být Filipovou pravnučkou také velice půvabná Mary Philipsová. Tedy krasavice, do které se zamiloval George Washington. Údajně této půvabné ženě vznešeného chování nabídl ruku, ale byl odmítnut. I když se paní Mary pak provdala za jednoho důstojníka z okruhu Washingtonových přátel, budoucí prezident na ni stále myslel. Ale revoluční události roku 1776 učinily přítrž jak vzestupu rodiny Philipsů, tak Washingtonově platonické lásce. Phlipsovi se totiž ve válce za nezávislost postavili na stranu anglického krále, a tak není divu, že jim vítězná americká revoluce jejich velký majetek zkonfiskovala. Mary Philipsová pak s rodinou utekla, nejdříve na venkov a posléze odplula do Anglie, kde zemřela roku 1825 ve vysokém věku 95 let.

Jestliže měl Washington v tomto případě smůlu, pak ho potkalo štěstí ve svazku s paní Marthou Custisovou. Tato o několik měsíců starší žena rovněž pocházela z Virginie. Když její manžel v roce 1757 skonal, tak se po dvou letech opět provdala, tentokrát za George Washingtona. Od samého začátku tohoto šťastného svazku se Washington staral přímo vzorně nejen o svoji choť, ale zejména o její děti – šestiletého syna Johna a čtyřletou dceru Marthu – které okamžitě adoptoval. Paní Martha se stala Washingtonovou důležitou oporou, zejména v těch mimořádně vypjatých a těžkých chvílích, když stál v čele boje amerických osad proti britskému králi v letech 1776 až 1783.

George Washington skonal ve věku 67 let. Stalo se tak 14. prosince 1799 na jeho oblíbené usedlosti Mount Vernon ve Virginii. Svědomitost, smysl pro povinnost, upřímnost a demokratické smýšlení, v jehož duchu svůj prezidentský úřad vykonával, mu zajistily jedno z nejpřednějších míst v dějinách země. Jeho přítel, revoluční generál Henry Lee, ve smutečním projevu na půdě Kongresu o něm řekl tato slova:

„První ve válce, první v míru a první v srdci svých krajanů.“ (5)

Po Washingtonově smrti se paní Martha rozhodla uchýlit do naprostého soukromí, a dokonce si tento statut pojistila tím, že spálila všechny rodinné dopisy. Zemřela 22. května 1802. Je spolu s manželem pohřbena na pozemku rodinného sídla Mount Vernon ve Virginii.